

Haber Telif Hakları ve İnternet Gazeteciliğinde İntihal

Ruhdan UZUN*

Giriş

Bilgisayarların ve internetin yaygınlaşması bir yandan gazetecilerin işlerini kolaylaştırırken, diğer yandan yeni bir gazetecilik türünü ortaya çıkarmıştır. İnternet gazeteciliği ya da online gazetecilik olarak adlandırılan bu tür, geleneksel gazeteciliğin olanaklarını genişletir ve haberlerin daha geniş bir topluluğa yayılmasını sağlar. Bununla birlikte, habercilik alanında yeni teknolojilerin kullanımı yeni hukuksal ve etik sorunlara neden olmaktadır.

Bu sorunlardan biri de bilgisayarlar ve internetin bir araya gelmesiyle oluşan yeni teknolojilerin intihal (plagiarism) olanaklarını kolaylaştırmasıyla telif hakları ihlallerinin artmasıdır. İnternet ortamında yüzlerce haber ve fotoğraf sitesine ulaşarak kes/kopyala/yapıştır komutlarıyla, başka sitelere ait haber ve görüntü materyalleri alınabilmektedir. Böyle bir ortamda haber sitelerinin sayısı giderek artmıştır. Ancak sitelerin içeriğine bakıldığında, bu niceliksel artışı niteliksel bir gelişmenin izlemediği, aynı haberin yüzlerce sitede kopyalandığı bir ortam yaratıldığı görülmektedir. Mevcut hukuksal durumun, hızla değişen yeni teknolojilerin kolaylaştırdığı intihali önlemede aynı hızla yeni düzenlemelere gidememesi fikri mülkiyet konusunu ve bu alandaki büyüyen sorunları gündeme getirmektedir.

Bu çalışmada, habercilik alanındaki intihal haber medyası ve gazeteciler açısından fikri mülkiyet haklarından telif hakları (copyright) bağlamında ele alınmış ve internet gazeteciliğine ilişkin olarak sanal uzayda yaşanan sorunlar değerlendirilmiştir. Bu amaçla,

* Yrd. Doç. Dr. Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü

haber telif hakları konusundaki tartışmalar, dava örnekleri üzerinden incelenmiş, ardından sanal uzay yayıncılığının bir özelliği olan link verme (linking) uygulamasının internet gazeteciliğinde yol açtığı telif sorunları üzerinde durulmuştur.

İnternet ve Telif Hakları

İnternetin ve www'nin (world wide web) ortaya çıkışıyla birlikte insanlar, basılı gazeteleri satın almalarına gerek kalmadan günün olaylarına ilişkin haberlere bilgisayarlar aracılığıyla erişilebilmeye başlamışlardır. İnternet gazeteciliğinin yaygınlaşmasında rol oynayan önemli bir etmen, bu gazetecilik türünün, gazete ve televizyonun gerektirdiği pahalı yatırımlar yerine düşük maliyetlerle gerçekleştirilebilmesidir. Buna ek olarak internet gazeteciliğinin hem gazetelerin, hem de televizyonların işlevlerini içeren bir yapısı vardır. Sanal ortamda bir haberi yazılı, sesli, görüntülü olarak alma, bunun yanında haberle ilgili yorumlara ve aynı konudaki diğer haberlere kolayca ulaşma olanağı bulunmaktadır. Bu özellikler, internet gazeteciliğini geleneksel gazeteciliğin yanında yeni bir tür olarak ortaya çıkarır ve yalnızca sanal uzayda yayın yapan haber portalları belirirken diğer yandan da geleneksel medyaların sanal uzayda internet gazeteciliğine başlamalarına yol açmıştır. Sonuçta, sanal uzay, habercilik açısından vazgeçilmez bir araç durumuna gelmiştir.

İnternet, hizmetin sunumunda sağladığı kolaylıkların yanı sıra kopyalama ve çoğaltmayı da basitleştirmiştir. Sanal uzayda herhangi bir eser, çok kısa bir süre içerisinde çok sayıda kullanıcı tarafından kopyalanabilmektedir. Üstelik asıl nüsha ile çoğaltılan nüsha arasında hiçbir kalite farkı da bulunmamaktadır.

İnternetin haberi alma ve ona erişme biçimini değiştirmesi, geleneksel haber basınına gelecekte yok olma tehlikesiyle karşı karşıya getirmiştir. Bunun üzerine gazeteler, haberlerinin internetten yayılımını denetlemek için telif hakkı ve veritabanları üzerinde söz konusu olan işleme eser sahipliği hakkı gibi entelektüel mülkiyet haklarına başvurmaya başlamışlardır.

Eser üzerindeki telif hakkını ifade etmek üzere kullanılmakta olan İngilizce *copyright* terimi, belli bir eserden çoğaltma yapma hakkını ve başkalarını, eser sahibinden izin almaksızın, söz konusu eseri kopyalamaktan alıkoyma yetkisini anlatmaktadır. Yani Copyright, hem orijinal eseri kopyalama hakkını, hem kopyalanmış nüshalara sahip olma hakkını, hem de başkalarını, eseri kopya etmekten alıkoyma yetkisini içerir (Yüksel, 2001:90). Telif haklarını düzenleyen yasalarla, yazar ve sanatçıların özgün üretim ve yaratıcılıklarının korunması amaçlanmaktadır.

Birey olarak yaratıcının hakları ile toplumun bilgi ve öğrenme gereksiniminin dengelenmesi için adil kullanım (fair use) ve dürüst iş yapma (fair dealing) gibi ilkelere dayanarak telif hakları sınırlandırılabilir. Özellikle adil kullanım, sanal uzayda en çok başvurulan ilke durumundadır. Çoğu kimse, bir haber bir kez bir gazetede yayınlandığında, internet aracılığıyla tamamen harfi harfine dağıtımının adil bir oyun olduğuna inanır. Ancak, adil kullanım ilkesi, bu tür kullanımları mazur görmez. (Swanson, 1987).

İnternette telif haklarının korunması yönünde gerek ulusal temelde gerekse uluslararası düzeyde çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Ülkeler, ilgili yasalarını interneti de kapsayacak şekilde yeniden düzenlemektedir. İnternette telif haklarının düzenlenmesi, internet ortamında yayınlanan fikir ve sanat eserlerine ilişkin hakların korunması konusunda Birleşmiş Milletler'de çalışmalar yapılmış ve bir sözleşme taslağı hazırlanmıştır. Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO) (World Intellectual Property Organisation) tarafından hazırlanan sözleşme ile internette fikri hakların korunması hükme bağlanmıştır. Diğer yandan, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi de internet ortamında telif haklarının korunması doğrultusundaki bir karar tasarısını kabul etmiştir.

Bir yandan iletişim teknolojilerinin hızla geliştiği, diğer yandan da bu gelişmelerin ortaya çıkardığı yeni sorunların giderilmesi için yeni yasal düzenlemelerin gündeme geldiği bir dönemde, habercilik yapan kuruluşlar da ürünlerinin kullanımını denetleme çabasına girişmişlerdir. Gazeteciliğe ilişkin ürünlerin sanal uzaydaki kullanımının denetlenmesi, bir ölçüde yeni koruma teknolojilerinin geliştirilmesiyle olanaklı olabilirken, ticari medya

kuruluşlarının asıl güvendiği yöntem telif haklarının habere uygulanmasıdır. Ancak, telif haklarının habere uygulanması incelikli ve karmaşık bir konudur.

Her şeyden önce, demokratik bir süreçte, haberin kamuoyunu oluşturmada ve biçimlendirmede önemli bir toplumsal ve siyasal rolü vardır. Bu rol, dördüncü güç metaforuyla anlatılır. Bu metaforun gerisindeki düşünceye göre, haber demokratik sürecin sağlıklı işleyebilmesinde yaşamsal bir işleve sahip olduğundan haber yayınlanmasında önemli bir kamusal çıkar bulunmaktadır. Okuyucular gazetelerdeki haberlere belirli bir ücret karşılığı gazeteyi satın alarak ulaşabilseler de bir haber bir kez yayımlandıktan sonra kamuya mal olmaktadır. Ancak, gazete yayınlama aynı zamanda kâr getiren bir ticari iştir. Habercilik işinin bu ikili niteliği, ifade özgürlüğü ve kamunun bilgiye ulaşma hakkı gibi kavramlarla eser sahibinin mülkiyet haklarının korunması arasında bir gerilim yaratmaktadır. Sanal uzay teknolojilerinin gelişmesi bu gerilimi daha da artırmış, yeni ve karmaşık sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Hem yaratıcılığı teşvik etmek hem de bilgi ve enformasyonun olası en geniş yayılımını sağlamak için telif hakkına konu olan eserlere erişime izin verilmesinde genel bir kamusal yarar olduğu kabul edilir. Ancak, telif hakkına konu eserlerin yaratıcılarının yararlanmaya izin vermesindeki kamusal çıkarla eserlerinin yayılımını denetlemelerinin dengelenmesi gerekir. Bu dengenin sağlanması çoğu zaman kolay olmamaktadır.

Telif haklarının habere uygulanmasındaki bir başka sorun ise, haberin yazınsal ve sanatsal eserlerden ayrı niteliğidir. Haber diğer eserler gibi kurmacaya dayanmayan, tersine gerçek olay ve olgulara dayanan ve bunların meslek ilkelerine uygun biçimde kamuya aktarılmasını gerektiren bir üründür. Bu niteliği ile yaratıcılık gerektiren diğer fikir ürünlerinden ayrılır. Dolayısıyla telif haklarının yazınsal ve sanatsal eserlere uygulandığı biçimiyle haber ürününe uygulanması tartışmalı bir konudur.

Bunların yanında, telif haklarının korunmasında haberin yeniden yayınlanmasına uygulanacak adil kullanım ve dürüst iş yapma gibi istisnaların derecesini belirlemede güçlükler vardır.

Meslek Pratikleri, İntihal ve Etik

Haber çalma, habercilikle uğraşan bir medyanın haberinin ya da haberlerinin bir başka habercilik kuruluşu tarafından alınarak kendi haberiymiş gibi yayınlanması anlamına gelir. Bunun yanında haber hırsızlığı, haber çalma, haber aşırma, haber korsanlığı, intihal, plagiarizm gibi sözcüklerle ifade edilen olgu, gazetecilikte yaygın olarak kullanılan ve önemli sayılan haberi atlamama, habere takla attırma ve redaksiyon gibi meslek pratikleriyle yakından ilgilidir.

Türü ne olursa olsun her haber medyası, okuyucularını/izleyicilerini dünyada ve/veya yayınlandığı yörede olup biten önemli olay ve olgulardan haberdar etmek durumundadır. Söz konusu medyanın olayın meydana geldiği yerde muhabirinin, haber alacak kaynaklarının ve olanaklarının bulunup bulunmaması okuyucu/izleyicinin eksik habereendirilmesi için mazeret olamaz. Dolayısıyla her medyanın kendi olanaklarıyla elde edemediği haberleri bir başka medya kuruluşundan alarak kullanması gazetecilikte yaygın ve kabul edilir bir alışkanlıktır. Bu durum özellikle, bir medya kuruluşunun kendi çaba, araştırma ve kaynaklarını seferber ederek hazırladığı “atlatma haber” ya da “özel haber” olarak adlandırılan haber türleri için geçerlidir.

Yalnızca yazılı basının varolduğu ve bir olayın ancak ertesi günü gazetelerde haber olarak görüldüğü dönemlerde bu alışkanlık sorun yaratmıyor, yayınlanmış bir haberin ömrü 24 saatle ölçülebiliyordu. Ancak, 20. yüzyılda radyo ve televizyon gibi araçların gazetelerin yanında haber medyaları olarak yer almaları, haberin ömrünü saniyelerle ölçülecek kadar azaltmış; bu medyaların anında haber verme özelliği, insanların orijinal kaynağına herhangi bir ödeme yapmadan habere ulaşmalarına olanak sağlamıştır. Bu durum, gazeteler açısından habere ulaşma ve bunu okuyucuya ulaştırma maliyetleri düşünüldüğünde ekonomik sıkıntı yaratmıştır. 20. yüzyıl sonlarına doğru internet haberciliğinin yaygınlaşması ise, bu sorunun daha da artarak karmaşık bir nitelik kazanmasına yol açmıştır.

Türk basınında “habere takla attırma” olarak bilinen habercilik pratiği ise belirlenmesi daha zor bir telif hakkı sorununa neden olmaktadır. Yayınlanmış bir haberi yeniden kaleme alarak, bazı yönlerini eksik bırakıp bazen de yeni öğeler ekleyerek kendi haberiymiş gibi

sunma pratiği, okuyucuyu bilgilendirmek gibi iyi niyetle de yapılırsa ciddi sorunlara neden olabilmektedir. Bunlardan biri, ögelerinin eksik kalması nedeniyle ya da zenginleştirmek amacıyla yapılan eklemelerle haberin anlamının değişmesi ve gerçeklerden uzaklaşmasıdır. Diğeri ise, aynen aşırmada olduğu kadar kolay belirlenemeyen bir telif hakları ihlalidir. Türk basınında yaygın bir uygulama olan habere takla attırma, bazen bir gazete ya da televizyon haberinin günler hatta aylar sonra kendine mal edilerek yayınlanması biçiminde de görülebilmektedir. Sanal uzay teknolojileri, söz konusu pratiği kes/kopyala/yapıştır olanaklarıyla çok daha kolay hale getirirken, takla attırılacak çok sayıda habere erişimi de kolaylaştırmıştır.

Bir başka uygulama ise, çoğunlukla ajanslardan alınan haberlerin ulusal ya da yerel bir bakış açısıyla yeniden yazılması olan redaksiyon pratiğidir. Redaksiyon, aynı ya da birbiriyle bağlantılı konulardaki haberlerin tek haber haline getirilmesi için de kullanılmaktadır. Bu uygulama, kaynak gösterildiği sürece makul bir gazetecilik pratiği sayılırken kaynak gösterilmediğinde aşırmaya dönüşmektedir.

Haber hırsızlığı veya aşırma, genellikle basın etik ilkelerinde düzenlenen bir konudur. Bu konuda, Basın Konseyi'nin Basın Meslek İlkeleri, "Bir basın organının dağıtım süreci tamamlanmadan o basın organının özel çabalarla gerçekleştirdiği ürün, bir başka basın organı tarafından kendi ürünüymüş gibi kamuoyuna sunulamaz. Ajanslardan alınan özel ürünlerin kaynağının belirtilmesine özen gösterilir" (md.8) kuralını getirmiştir. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin Gazetecinin Hak ve Sorumlulukları Bildirgesi'nde de "Gazeteci, başta ajans haberleri olmak üzere, bir meslektaşının ve herhangi bir yayının sunduğu bilgileri kullandığında mutlaka kaynağı belirtmelidir" ifadesi yer almaktadır.

Ancak, kaynak belirtmek de her zaman etik kurallar içinde davranıldığı anlamına gelmemektedir. Özellikle internet gazeteciliğinde kullanılan ve sanal uzay yayınlarının bir özelliği olan link verme uygulaması, anında haber verme olanakları nedeniyle telif hakları ihlallerini engellememekte, bu alanda yeni sorunlar yaratmaktadır. Dolayısıyla habercilik alanında telif hakları sorunu yasal düzenlemelere gereksinim göstermektedir.

Uluslararası Basın Kongresi'ndeki (UBK) Telif Hakkı Tartışmaları

Haberde telif hakları sorunu, 19. yüzyıl sonlarında, uluslararası platformda ilk uluslararası gazeteciler örgütü olan Uluslararası Basın Kongresi'nde (International Congress of the Press) tartışılmıştır. Kongredeki tartışmalar, basının ve gazeteciliğin zaman içinde geçirdiği değişimlerin telif hakkı konusundaki düşünce ve uygulamalara nasıl yansıdığını göstermek açısından önemlidir.

1894'te kurulan UBK, dünya basınındaki hızlı bir değişme çağında ortaya çıktı. Bu değişim, bireysel sahiplikten şirket sahipliğine geçiş ve ana gelir kaynağı olarak reklamcılığın öneminin artması, işin gazete sahipliği ve gazetecilik olarak ayrılması gibi eğilimlerle belirlenen ticarileşme süreci ile betimlenebilir. Bu süreçte, gazetenin içeriğinde ve işlevinde haber toplama ve yayınlamanın vurgulanması ve siyasal açıdan tarafsız bir duruşun artması gibi yapısal değişiklikler ortaya çıktı. Endüstriyel gelişmenin farklı düzeylerine ve farklılaşan siyasal ve kültürel geleneklere göre, basının ticarileşmesi farklı ülkelerde farklı zamanlarda meydana geldi.

Gazeteciler, kendi ülkelerindeki basın derneklerindeki üyelikleri aracılığıyla UBK'ye üye oldular. 1897'de 12 ülkeden, 48 dernekten ve 9 binden fazla gazeteci Kongre üyesiydi. Kongre, 1894 ve 1914 arasında, 15 kez toplandı, ancak I. Dünya Savaşı, UBK'nin etkinliklerini kesintiye uğrattı. 1927'den itibaren 4 toplantının ardından Kongre, 1936'da son toplantısını düzenledi. İlk Kongre'nin gündeminde; gazetecilik eğitimi, gazetelerin posta ve telgraf tarifelerinin azaltılması ve gazetecilerin profesyonel statüsü gibi başka konular da bulunmasına karşın haber telif hakkının korunması toplantılarda en çok tartışılan konu oldu.

Haber telif hakkı, UBK 1894'te meseleyi ilk kez ele aldığı anda yeni bir konu değildi. Telif hakları, 1886 Yazınsal ve Sanatsal Eserlerin Korunması için Bern Konvansiyonu'nda çok taraflı bir temelde biçimlendirilerek, gazetelere bazı fikri mülkiyet hakları tanınmıştı. Anlaşmayla, bir yazar ya da editör tarafından konan yasağın, bir başka ülkedeki bir gazete ya da dergi makalesinin yeniden yayını durdurabileceği kabul edilmişti. Ancak, siyasal

meseleleri tartışan makalelerin ve haberlerin yeniden yayımlanmasını hiçbir koşulda yasaklanamayacağı belirtiliyordu.

1894'de Belçika'nın Antwerp kentinde toplanan Kongre'ye konu hakkında bir rapor sunmakla görevli Belçikalı gazeteci Gaston Berardi, Bern Konvansiyonu'nun ve diğer mevzuatın hem gazetelerin hem de okuyucuların doğasının değişmekte olduğunu göz önünde tutması gerektiğini vurguladı. 1890'ların okuyucularının çoğu, makalelerin edebi biçiminden hoşlanmıyorlar, yalnızca "haber başlığı altında değerlendirilen ve gerçeklere dayanan, yeni, hızlı ve ayrıntılı raporları" istiyorlardı (Bjork, 1996). Sonunda, her şeyden haberdar olmak, bütün basının amacı haline gelmiş; basın çabasını ve kaynaklarını bu görev için harcamıştı.

Berardi'ye göre, telif hakkı yasası, fikirleri yaymaya dayanan "bir propaganda işi" olarak geleneksel gazete görüşünden ortaya çıktı. Tanınmış muhabirleri istihdam eden ve özel haberlere yer veren gazeteler, rakiplerinin sistematik yağmalaması karşısında korunmaya gereksinim duydular. Berardi'nin raporu, bu "yağma"yı durdurmak amacıyla ilk yayından sonra belli süre içinde haber alıcılarının özel kullanımını garantilemek için fikri mülkiyet hakkını haber telgraflarına genişletecek bir yasa önerdi. Ayrıca, gazeteleri "haber korsanlığı"ndan kurtaracak uluslararası bir cemiyet kurulmasını savundu (Bjork, 1996).

Bazı Kongre delegeleri, Berardi'nin bir edebi makale yazmaya eşdeğer çalışma istediği için haberin korunması gerektiği yönündeki savlarına katılmasalar da, mesele üzerinde konuşanların çoğu haberin korunması gerektiğini düşünüyorlardı. Bununla birlikte, hangi haberin korunmaya değer olduğunun belirlenmesi, bir sorun oluşturdu. Meseleyi açıklamak için, Berardi, ünlü bir yazarın ölüm haberini, ölüm yatağının ayrıntılı bir betimlemesiyle karşılaştırdı. İlki, "genel olarak duyurulan bir gerçek" olduğundan korunmamalı, ancak ikincisi bireysel gazetecilik girişiminin bir ürünü olduğundan korunmalıydı. Bu ince ayrımı kuşkulu bulan Antwerp Kongresi, bir sonraki toplantıda sunulmak üzere telif hakları konusunda ayrıntılı bir rapor hazırlanmasına karar verdi.

Kongre, 1895'te Fransa'nın Bordeaux kentinde toplandığında telif hakkı raporu henüz tamamlanamamıştı. Berardi kongreye katılmadığından haberin korunmasını savunma

görevini Paris gazetesi *Figaro* nun editörü Albert Bataille üstlendi. Belçikalı meslektaşının basındaki büyük değişiklikler yüzünden konuya öncelik verilmesi gerektiği yönündeki görüşünü yineleyen Bataille, gazeteciliğin “romantik” çağının bittiğini, kamunun “haberde hız ve kesinlik” istediğini ve gazetelerin çaba ve para harcayarak bu talebi karşıladığı bir döneme girildiğini söyledi. Gazete haberlerinin yayınlandığı anda kamusal mülkiyet haline geldiği fikrini reddetti ve yeniden yayınlamada kaynak göstermeyi hafifletici bir etken saymadı (Bjork, 1996).

İki kongre arasındaki geçen sürede, muhalefet ticari bir enformasyon aracı olarak gazete fikrini geliştirmekteydi. Ayrılık, Fransız delegasyonu içinde son derece belirgindi. Giderek artan Fransız partizan basınının temsilcileri, haber üzerinde bir mülkiyet hakkına karşıydı. Antwerp’te eyaletlerin Katolik ve monarşist basınının bir temsilcisi, “bir haberin bir gazetede yayınlandığı anda, artık kamusal alana ait olduğunu” öne sürmüştü. Bu görüş, bir yıl sonra tekrar ortaya atıldı. Fransız cumhuriyetçi basınının bir editörü, “bir haberin yayını sınırlandırmak istemenin, havayı zaptetmek ya da gün ışığını gizlemek kadar boş olacağını” öne sürdü: “Haber hava, ışık, elektrik gibi dünyanın doğal bir öğesidir ve sonuç olarak onun yayılmasının nasıl sınırlanacağını hiç kimse bilemez” (Bjork, 1996).

Partizan basınının dışındaki delegeler bile, haberde bir mülkiyet hakkını kabul etmenin en iyi yolunun yasal düzenleme olduğundan kuşkuluydu. Paris gazetesi *Le Temps*’ın müdürü Adrien Hebrard, “saf ve basit haberin” edebi makalelerle aynı resmi korumaya sahip olamayacağını, ancak bir haber yayınlanmışsa kaynağının verilmesi gerektiğini belirtti. Sistematik yeniden yayın kınanmalı, gazetecinin meslektaşlarına karşı saygısızlığı olarak nitelenmeli, ama yasal müdahaleye konu olmamalıydı. .

Telif hakkı konusu, 1896’da Budapeşte’de üçüncü Kongre toplandığında, konuyla ilgili rapor henüz tamamlanmadığından toplantıda çok az tartışıldı. Aynı yıl Paris’te toplanan Uluslararası Edebiyat Konferansına hiçbir gazetecilik derneğinin davet edilmemesinden duyulan üzüntüyü dile getiren bir bildiri yayınlandı. Çünkü bu konferans, Bern Konvansiyonu’nun gözden geçirilerek düzeltilmesinden sorumlu olduğundan gazetecileri ilgilendiriyordu. Konferansın önerileri, telif hakkı savunucularını hayal kırıklığına uğrattı.

Haberler ve siyasal makaleler, yine telif hakkından muaf tutuluyor ve önerilen revizyon, tefrika edilen romanlar ve kısa hikayeler gibi tamamen edebi ögeler üzerinde yoğunlaşıyordu. UBK tarafından talep edilen yöndeki tek değişim, bir makale kopyalandığında orijinal kaynağın belirtilmesi gerektiği idi.

Mülkiyet haklarını incelemekle görevlendirilen iki kişilik komisyon, sonunda 1897'de Stockholm'deki dördüncü toplantıda Kongreye raporunu sundu. Gazeteci ve avukat olan Bataille, telif hakkında uzman bir Alman hukukçu Albert Osterrieth ile birlikte ülkelerin mevzuatının karşılaştırılmasını, ulusal gazetecilik derneklerinin fikirlerinin araştırılmasını ve uluslararası anlaşmaların metinlerini içeren geniş bir rapor hazırladılar. İki yazar, ulusal düzeyde çoğu yasa tarafından garanti edilen serbest kopya haklarının, basın ana amacının "siyasal bir partinin fikirlerini ya da bir okulun estetik görüşlerini yaymak" olduğu bir çağa mükemmel biçimde uygun olduğu, ancak böyle bir basın görüşünün artık doğru olmadığı sonucuna vardılar (Bjork, 1996).

Gazetelerin artık endüstriyel girişimler haline geldiğinin, her gazetenin maddi çıkarlara ve mali planlara dayandığının fark edilmesi gerektiğini belirten Bataille ve Osterrieth, haberin yeniden yayını üzerine kesin bir yasağın da kabul edilemeyeceğini ifade ettiler. Böyle bir yasağın, entelektüel bir çalışmanın ürünü olmayan kısa ve rutin haberlere bile bir edebi nitelik vermek anlamına gelirdi. Kaynağı belirterek yeniden yayını da, okuyucuların orijinal kaynağın çabalarını fark ederek onu ödüllendireceğini varsayan ve gerçekçi olmayan bir fikir gibi görünüyordu. Bu tür okur anlayışı olası değildi. Osterrieth ve Bataille, Berardi'nin 1894'te haberin öncelik hakkının belli bir zaman periyodu içinde yeniden yayını yasaklanarak korunması önerisini de reddetti, çünkü böyle bir prosedür kamusal mülkiyete ait olan önemli genel olayların duyulmasını geciktirebilirdi. Bataille ve Osterrieth tarafından savunulan çözüm, haberin izinsiz yeniden yayınına haksız rekabet olarak görmek ve her durumda rekabet kurallarının ihlal edilip edilmediği konusundaki kararı mahkemeye bırakmaktı. Haksız rekabetin açık örnekleri ise, kaynak belirtmeden kopyalama ve kaynak verilse bile "sürekli ve sistematik" yeniden yayınlama olarak gösterildi.

Rapor yazarlarının görüşünü aldıkları ulusal gazetecilik örgütlerinin çoğu, haberin herhangi bir kısıtlama olmaksızın yeniden yayınının bir sorun yarattığını belirtti. Fransa’da Katolik ve Monarşist Basın Birliği, kaynak kabul ettiği sürece haberin yeniden yayımının serbest olması gerektiğini savundu. Cumhuriyetçi Gazeteciler Birliği, “Haber bir kez yayınlandıktan sonra karşılıklı ödünç alıp vermeler, gazeteden gazeteye alışveriş olur ve bu kardeşçe hoşgörünün yerine baskıcı yasayı geçirmek ne mümkündür ne de arzu edilebilirdir” yorumunu yaptı (Bjork, 1996).

Paris Tarafsız Basın Birliği’nin başkanı ise edebi makalelerle karşılaştırma yaparak, “muhabirlerin etkinliği ve ustalığına göre, bazen cesaretine göre elde edilen haber, muhabirin fikirlerinin toplamını simgelemez mi?” (Bjork, 1996) diye soruyordu. Bu tepkiler, Bataille-Osterrieth’in önerisi konusunda kongre delegeleri arasında açıkça anlaşmazlık olduğunu gösterdi. Bataille ve Osterrieth’e raporu yeniden yazma görevi verildi; ancak yazarlar, tutumlarını değiştirmediler.

Yeniden ifade edilen önerilere direniş, 1898’deki Lizbon toplantısında da güçlüydü. Kongre, raporun “kopyalayan gazete hem makalenin yazarından hem de orijinal gazete kaynağından izin almak zorundadır” önerisini, sadece basit kaynak açıklama gerekliliğini kabul ederek reddetti. Fikirlerin iletim aracı olarak basın anlayışı, korunacak ticari çıkarları olan girişimler olarak gazeteler anlayışına üstün geldi.

1898 toplantısının ardından, UBK’nin gazetelerin mülkiyet hakları tartışması, ara sıra gündeme gelmesine karşın önemini yitirdi. Kongre, 1908’de Bern Konvansiyonu’nun gözden geçirilerek yenilenmesi çalışmasında bazı kazanımlar elde etmesine karşın, anlaşmada haber telif hakları konusundaki düzenlemeler fazla değişmedi. Kurmaca dışındaki tüm gazete içeriği hâlâ telif hakkı korumasından muafır ve UBK önerileriyle aynı doğrultudaki tek değişiklik kaynak belirtmedeki ihmalin yasal sonuçları olmasıdır. Ancak bu yükümlülük de haberin yeniden yayınlanmasını kapsamaz.

UBK’de hiçbir haber ajansı temsil edilmiyordu. Ancak haber ajanslarının gücü ve ünü arttıkça, gazetelerin başka gazetelerden haber aşırmasına gerek kalmadı, telif hakkı koruması yokluğundan kaynaklanan şikayetler de azaldı.

UBK'deki haber telif hakkı tartışmalarının, basının ticarileşmesiyle yakından ilgili olduğu görülmektedir. Ticarileşmiş basın, haberin satılık bir mal olduğu ve gazetenin asıl rolünün enformasyonu iletmek olduğu fikrini savunurken, küçük gazeteler bedava haber stoku olanağını kaybetmek istemediklerinden telif hakkına karşı çıktılar. Küçük gazeteler, aynı zamanda, fikir ya da olay olsun, enformasyonun gazeteler arasında kısıtlanmadan akışının kamusal tartışmanın önemli bir parçasını oluşturduğu görüşüne dayanan bir basın anlayışını savunuyorlardı.

Yargıya yansıyan olaylarda mahkeme kararları ticari gazete sahiplerine biraz umut verdi. 1897'den sonra, Fransa'da, Almanya'da, İtalya'da ve Büyük Britanya'da mahkemeler haber toplayıcılarına haksız rekabet başlığı altında koruma sağlamıştı. ABD'de Yüksek Mahkeme, 1918'de *International News Service* tarafından *Associated Press*'in haberlerini kullanılmasını içeren bir davada karar verirken haksız rekabet kavramına başvurdu.

Sıcak Haber Öğretisi ve International News Service - The Associated Press Davası Örneği

Sıcak haber öğretisi (hot news doctrine), telif hakkının özgün bir yönüdür. Belli bir yazarı olan, zamandan etkilenmeyen ve ekonomik değeri bulunan eserlerin yasal olarak korunmasını içeren telif hakkı, uzun bir geleneğe dayanmasına karşın, sıcak haber görece yeni bir kavramdır. Sıcak haber, kısa süreli bir değeri bulunan ve yayınlandıktan sonra değerini tamamen yitirerek kamusal alana mal olan olgu ve olayları anlatır. Sıcak haber öğretisi, toplanması zaman ve masraf gerektiren zaman duyarlı enformasyonun belli bir süre için korunmasını sağlar. Sıcak haber öğretisinin uygulandığı önemli davalardan biri 1918 yılında görülen *Independent News Service (INS)* ile *Associated Press (AP)* arasındaki davadır.

Gazete yayıncıları arasında yerel gazetelere dağıtılacak enformasyon kaynaklarını paylaşmak için kurulan bir haber ajansı olan *AP*'nin sıcak haberlerinin değeri iletişim teknolojileri geliştikçe arttı. Ajans, böylece ülkedeki değişik kaynaklara sıcak haber sağlama işine uygun bir piyasa buldu. Ajansın önemi arttıkça, gücü de arttı ve *AP* ürünlerinin yasal mülkiyet haklarının korunmasını sağlamaya çalıştı. Ancak Kongre'den bu yönde bir karar çıkmadı.

International News Service ise, William Randolph Hearst tarafından, ABD boyunca Hearst'ün büyük gazeteleri birbirine bağlayan telgraf hatlarını kiralamak için kurulmuştu. *INS* ilk başlarda karikatür dağıtımını yaparken zamanla haber de dağıtmaya başladı. I. Dünya Savaşı sırasında, Hearst, İngiliz sansürünün kurallarına uymayı reddedince İngiltere, Hearst'ün İngiliz kablo ve posta sistemini kullanmasına izin vermedi. Ardından diğer ülkeler de İngiltere'nin yolunu izleyince *INS* haber toplayabileceği bir altyapıdan mahrum kaldı. Kısmen bu durumun bir sonucu olarak Hearst, *AP* materyallerini kullanmaya başladı.

Ekim 1916'da, kızgın bir *INS* çalışanı *AP*'nin hikayelerini Cleveland'daki bir telgraf operatörü yoluyla ele geçirerek *INS*'ye malettiğini açıkladı. Bunun üzerine *AP*, haksız rekabet gerekçesiyle *INS*'aleyhine dava açtı. Davada *AP*, elde edilen bilginin mülkiyet kapsamında olduğunu, çünkü üretiminin paraya ve emeğe mal olduğunu; haber olarak ticari değere sahip olduğu sürece korunması gerektiğini ve onu etkili biçimde korumak için bu değerini sürdürürken davalının ondan kazanç için yararlanmasının yasaklanması gerektiğini iddia etti.

Mahkemeye, *INS*'nin *AP* materyallerini kullandığı yolunda çok sayıda somut kanıt sunuldu. Yargılama tutanakları, *INS*'nin yayınladığı *AP* haberlerinin kelimesi kelimesine kopyalarıyla doluydu.

Dava Federal Yüksek Mahkeme'ye gittiğinde, Mahkeme, haberin *INS* tarafından kopyalanmasına izin veren telif hakkı yasasına başvurmadı. Böylece haberlerin ilettiği gerçeklerle 'edebi değer' arasında bir ayrıma gitti. Mahkeme, haberin 'ikili bir karakteri' olduğuna karar verdi. Haber ürününde hem haber ögesi hem de edebi öge vardı. Haber ögesi, bir olay ve olgular dizisi olarak telif hakkı yasasının içerdiği bir mülkiyet hakkı korumasına sahip değilken, haber ticari değeri olan bir ürün olarak böyle bir korumaya sahipti. Mahkeme, *INS*'nin aslında değerli bir malla eş anlamlı olan bir şeyi almakla haksız rekabet yaptığına karar verdi. Ancak, haber değeri zamanla kaybolduğu için bu sınırlı ya da sözde bir mülkiyet hakkı idi. Mahkemeye göre, *INS* "ekmediğini biçmeye girişmişti" (Ekstrand, 2005:75). Haber servisleri, bir başka haber kaynağından yazılı materyali çalamazdı.

Yargıç Louis Brandeis, telif hakkının anlamının bu tür karmaşık belirleniminin Kongre'ye kalması gerektiğini ileri sürerek Mahkemenin kararına karşı çıktı. Brandeis, olayın hiçbir yasal telif hakkı sorunu içermediğini, tek sorunun *MS*'nin, haberin *AP* tarafından toplandığını belirtmemesi olduğunu ifade etti. Brandeis'e göre, bireysel mülkiyetin temel ögesi, onu diğerlerinin yararlanmasının dışında bırakan yasal hak olmasıdır. Eğer mülkiyet özel ise, dışarıda bırakma hakkı mutlak; kamusal bir yarar söz konusuysa, dışarıda bırakma hakkı kısıtlıdır. Fakat bir fikir ürününün kendi yaratıcısının parasına ve emeğine mal olması ve satın almak isteyenler için bir değere sahip olması durumu, onun bu yasal mülkiyet niteliğini garanti etmeye yeterli değildir. Yasanın genel kuralı; bilgi, saptanan gerçekler, kavramlar ve fikirlerin diğerlerine gönüllü iletildikten sonra ortak kullanım için hava gibi bedava hale geldiğidir. Tinsel üretimlerden davacının yararlanmasının kısıtlanmasını önlemek için mahkemelerin müdahale ettiği başka davalar da vardır; ki bunlarda teselli hakkı (*right to relief*) genellikle mülkiyet hakkı olarak adlandırılır, ancak sadece özel bir anlamdadır. Bu davalarda, davacının bu üretimin korunması için mutlak hakkı yoktur; davacı yalnızca bilgiyi elde etmede kullanılan yanlış yöntem ya da araçlar ya da onu kullanma biçimi nedeniyle davalının eylemlerine karşı şartlı korunma hakkına sahiptir (248 US 215).

Brandeis, *AP* tarafından toplanan haberi alan *MS*'nin yöntemine açıkça itiraz edilemeyeceğini, çünkü buradaki ürünün mülkiyet konusu olmadığını savundu. Bu tür eylemlerin haksızlığının açık olduğunu belirten Brandeis, mahkemelerin, haberde herhangi bir mülkiyet hakkına konması gereken sınırların ya da özel bir ajans tarafından toplanan haberin bir kamusal çıkarla ilgili olduğuna hükmedilmesi gereken koşulların belirlenmesinde zayıf donanımlı olduklarını, dolayısıyla bu işin kongreye bırakılması gerektiğini vurguladı (248 US 215).

MS ve *AP* davasında mahkeme, haberde telif hakkı olmadığını bildirdi. Ancak bu kararın sonucunda haber ilk kez, kötüye kullanılmayacak bir mülkiyet biçimi olarak yasal bir statü kazandı. Mahkemenin kararı, yaratma güdüsü ve yayın üzerindeki kısıtlamalar arasında denge sağlamaya çalıştı. Korumaya, haber toplamanın maliyetini telafi etmek için gereksinim duyulur, ancak haber değeri başlangıçta çok yüksekse ve ondan sonra hızla

düşecekse, kısa süreli bir koruma biçimi, uzun vadede düşük-değer kullanıcılarını iş maliyetinden kurtarıırken yaratıcıya haber değerinin çoğunu telafi etme olanağı sağlar. Bu argümanın dengeyi sağlayabilmesi ise, söz konusu pazarın özelliklerine bağlıdır.

Telif Hakları Konusundaki Yasal Uygulamalar

Gazetelerin başka gazeteleri bir haber kaynağı olarak kullanma ve ilk önce başka yerde çıkan bir haberi yeniden yayınlama uygulaması geleneksel bir alışkanlıktır. Bu alışkanlığın yaygınlığına karşın, yeniden yayınlama ile telif hakkını ihlal etme arasında ince bir çizgi vardır. Mahkeme kararlarının bu çizgiyi nasıl değerlendirdiği konusundaki bir başka dava örneği, İngiltere’de 1892’de görülen Walter ve Steinkopf davasıdır. Söz konusu davada, mahkeme davalıların iddiasının tersine, yalnızca gerçeklerin rapor edilmesi durumunda olduğu üzere haberde hiçbir telif hakkı olmamasına karşın, yine de ‘belli dil biçimleri ve anlatım tarzlarında telif hakkı olabileceğine” karar verdi. *St James Evening Gazette* tarafından *The Times* gazetesinin haberlerinin yeniden basılmasına ilişkin davada, *The Times* bu tür makale korsanlığının işine ciddi zarar verebileceğini öne sürdü. Yargıç North, davalıların düşünce ve emek isteyen, orijinal sonuçlar üreten bir iş yapmadıklarını, mekanik bir işlemlerle kasıtlı ve sürekli bir aşırma işlemi yaptıklarını, “ekin ekmeden ürün almak istediklerini” belirtti (Rowland, 2003:167).

Davalıların, başka yerde yayınlanmış haberleri yeniden yayınlamak için karşılıklı bir anlayıştan yararlanmak istemelerine karşın, mahkeme bu tür rızanın, yayınlar arasında doğrudan rekabetin yokluğu ve değiş tokuş karşılıklılığı gibi koşulların karşılanması durumunda ve yalnızca dolaylı olarak gösterilebileceğini savundu. Bu tür varolmayan bir örtük rızanın, bir kimsenin bildirse dahi almaya hakkı olmadığı bir şeyi almasını haklı çıkaramayacağını savundu.

100 yıl sonra benzer meseleler *Express Newspapers plc* ve *News LTD.* davasında tartışıldı. Bu davada, *Express* ve *Today* ilk olarak başka gazetede yayınlanan hikayelerin yeniden yayınlanmasına ilişkin telif hakkı ihlalinin hem savını hem de karşı savını sundular. Davada; Lord Browne-Wilkinson haberin elde edilmesindeki kamusal çıkardan söz etti. Bu tür

uygulamaların telif hakkı ihlali sayılması durumunda, güvenilir bir kaynaktan atlatma haber elde eden bir gazetenin bu haber üzerinde tekel oluşturacağını, bunun da haberin bütün ayrıntılarıyla kamuya daha geniş biçimde yayılmasını engelleyeceğinden kamunun çıkarına olmayacağını öne sürdü (Rowland, 2003:167).

Yine de alınan haberin yalnızca gerçeklerin farklı sözcüklerle yeniden anlatılması olup olmamasıyla; ödünç almanın önemli ve kelimesi kelimesine olduğu durumlar arasında bir ayırım yapılır. İlki, hem telif hakkı ihlalinin yokluğu temelinde hem de yazıya dökülmeden kabul edilmiş bir alışkanlığın ve uzun bir dönem boyunca kurumlaşmış bir uygulamanın varlığı ile haklı çıkarılır. Bununla birlikte, ikinci durumda *Walter ve Steinkopf* davasındaki kural, haber hikayeleri bu şekilde çalınanları korumak için uygulanacaktır.

Telif hakkı düzenlemelerinin çoğu, haberlerin korunmasında belli muafiyetler ve sınırlamalar içermektedir. Haberin korunmasında adil kullanım ve dürüstlük kuralının uygulanması yaygındır. Bir şey dürüst davranma kapsamına girdiğinde özellikle eleştiri, yorum ve haber gibi işlerde telif hakkı sahibi, artık eserinin yayılması üzerinde sınırlı bir denetime sahiptir. Ancak telif hakkıyla dürüst davranma kuralının dengelenmesi, eserin kullanım derecesine, kullanıcının niyetine ve güdülerine bağlı olacaktır.

Örneğin, *Newspaper Licensing Agency* ve *Marks and Spencer* davası, lisans altında elde edilen gazete kupürlerinin örgüt içi kullanım için kopyalanmasıyla ilgilidir. Hem Lordlar Kamarası hem de Temyiz Mahkemesi'nin kararına göre, *Marks and Spencer* iç kullanım için dürüst iş yapma istisnasından yararlandığından bu uygulamada telif hakkı ihlali yoktur.

Bu kararın tersine olarak ABD Telif Hakkı Yasası'nda içerilen adil kullanım hakkı uygulamasına göre, karara varabilmek için kullanım amacının ve karakterinin, telif konusundaki işin doğasının, kullanılan bölümün miktarının ve büyüklüğünün potansiyel pazar üzerindeki etkisinin hesaplanması gerekmektedir.

Link Verme Yoluyla Telif Haklarının İhlali

İnternet, kullanılan teknolojilerin özelliği nedeniyle telif hakları sorununun daha da karmaşıklaşmasına yol açmıştır. www üzerinde haber içeriği yayınlayan bazı siteler, bir web

sayfasından diğer bir web sayfasına erişimi sağlayan link verme yoluyla başka haber sitelerinin içeriğinden yararlanabilmektedir. Kendisine link verilmesi, ticari bir amaç gütmeyen siteler, için olumlu sonuçlar doğurabilirken, ticari siteler için zararlı olmaktadır. Bazı siteler link verme yoluyla alternatif ya da rakip olabilecek sitelerin kullanıcılarını da kendi sitelerine çekerek link verilen sitenin telif haklarını ihlal edebilmektedirler. Özellikle hiçbir hizmet vermeden yalnızca link verme yoluyla oluşturulmuş toplama sitelerin, bu zararı daha da artırması olasıdır.

Linkler, uygulanan tekniklere göre farklı isimler almakta, farklı link verme teknikleri de telif hakları açısından farklı sonuçlara yol açmaktadır. Siteler, derin link (deeplink) ya da yüzeysel link (surfcelink) verme yöntemini kullanmaktadır. Derin linkte, link verilen sitenin ana sayfası atlanarak ana sayfadan girilebilen bir sayfasına erişim sağlanır (Melamut, 2000). Yüzeysel linkte ise, link verilen sitenin ana sayfasına (homepage) erişim sağlayan bir yöntem kullanılmaktadır. Burada dahili (intern) ve harici (extern) linkler de önem kazanmaktadır. Harici link, kullanıcının link verilen siteye kendi sayfasından ayrı olarak gidebilmesini sağlar. Dahili linkte ise, kullanıcı kendi sitesi içinden, sitesi ile erişimi kaybolmadan link verilen siteye erişebilir. Bu noktada, link verilen siteler, derin link ve dahili link yoluyla daha fazla zarara uğramaktadırlar. Bir dahili link biçimi olan derin link, bir eserin sahibinin link veren kimse olduğu görünümü verilerek kötüye kullanma potansiyeli taşımaktadır.

Her şeyden önce link verilen siteye kendi alan adından (domain name) erişilmediği için sitenin alan adıyla yaygınlaşması engellenir. Ayrıca, derin link durumunda link verilen sitenin ana sayfasından yer alan reklamlar ve sayaç gibi diğer kazanç getirici öğeler atlanmış olacağından ekonomik bir zarar söz konusudur. Bazı siteler derin linki engelleyici yöntemlere başvursalar da bunlar, hacking yoluyla aşılabilmektedir.

Çerçeveleme (framing) halinde ise bir web sayfasında birbirinden bağımsız bölümlerde birden çok doküman görülür. Çerçeveleyen site ile çerçevelenen sitenin web sayfası, İnternet kullanıcısının ekranında birleşik olarak görüldüğünden, çerçeveleme tekniği ile web sayfası yapımcısı, bir başkasına ait web sayfasını kendi sayfası içine monte etme olanağı elde eder.

Dahili linklerde bir web sayfasının sadece belirli bir metni veya grafiği görüntülenirken çerçevelenmede link verilen tüm sayfa görüntülenir (Hillis, 1998).

Telif hakları açısından link verme, çoğaltma olarak düşünülebilse de her link vermenin eser sahibinin çoğaltma hakkını ihlal ettiği ileri sürülemez. Eser sahibinin bir web sayfasında sunum yapması halinde onun en azından kendi web sayfasına başkalarının link vermesini örtük olarak kabul ettiği varsayılmaktadır. Harici link, atf hakkı ve kaynak gösterme hakkı gibi düşünülebileceğinden yasaklanamaz. Ancak iki rakip arasında verilen linklerin ayrıca değerlendirilmesi gerekir.

Link Verme Yoluyla Haber Telif Hakları İhlalinde Yasal Uygulamalar

Günümüzde, bir çok gazete, haberlerinin yeniden yayınlanmasının internet ve www servisleri yoluyla kolay bir konu haline gelmesiyle ilgilenmektedir. Basılı haberin yayılmasına ilişkin olarak bu yeni servislere uygulanacak yeni kurallar geliştirilmesi önemli bir sorun olmaktadır.

Harici link kullanılmasında bir dava örneği İskoç adalarında 1996 yılında yaşandı. *Shetland Times*, günlük haberlerinin bir kısmını web sayfasında da yayınlayan günlük bir gazetedir. *Shetland News* de web sayfasında yayınlanan bir haber gazetesidir. Bu gazete, kendi web sayfasında *Shetland Times*'dan bir habere kendi sayfasından bir harici link vererek kullanıcının *Shetland Times* gazetesinin haberine ulaşabilmesini sağladı. Bunun üzerine *Shetland Times* yöneticileri, İskoç mahkemelerinde bir dava açtı. Dava bir ara karardan sonra 1997 yılında mahkeme dışı bir anlaşma ile sonuçlandırıldı. Buna göre verilen link'lerin her biri için logo ile birlikte *A Shetland Times Story* eki ve ayrıca *Shetland Times*'ın ana sayfası için ayrı bir link konulacaktı (Memiş, ty).

Link verme konusuyla ilgili bazı sorunlar *Los Angeles Times* ve *Washington Post*'ile *Free Republic*'in davasında da dile getirildi. Geleneksel biçimde yayınlanan *Los Angeles Times* ve *Washington Post* gazeteleri internet üzerinden günlük baskılarına parasız erişime izin verirler, ancak arşivlenen makaleleri okumanın bir ücreti vardır. Ayrıca, reklamcılık ve

yetkilendirmeden daha büyük bir gelir elde ederler. Davalı *Free Republic*, kullanıcıları sitesindeki makaleleri okumanın bir sonucu olarak gazetelerin kendi web sitelerine özendirdiği için servisinin gazetelerin yararına olduğunu öne sürdü. Gazeteler ise kendi sitelerinde orijinalini okumak yerine *Free Republic*'in sitesinde belli bir makaleyi okuyan okuyucuları kayb ettiklerini ve *Free Republic*'in orijinal makalelerin telif hakkını ihlal etmekte olduğunu öne sürdüler.

Mahkeme, bu davada adil kullanım doktrininin uygulanmasını değerlendirerek söz konusu iddiaları araştırdı. Azalan tıklama (hit) sayısından, dolayısıyla reklamcılık ve lisans verme ücretlerinin kaybindan kaynaklanan doğrudan bir gelir kaybı vardı. Diğer yandan, kullanıcıların kendi web sitelerine yönlendirilmesinde gazetelerin gerçekten yararı olup olmadığını belirlemek zordur. *Los Angeles Times* ve *Washington Post* sitelerine kayda değer sayıda tıklamanın *Free Republic* sitesine erişimden sonra meydana gelmesine karşın, aksi eğilimi ölçmek olanaksızdır. Dolayısıyla, mahkeme adil kullanım ile ilgili olarak *Free Republic*'in iddialarını reddederken, davacı gazetelerin iddialarını kabul etti.

Konuyla ilgili diğer iki dava, *Washington Post - Totalnews* ve *Algemeen Dagblad BV - Eureka Internetdiensten (the 'kranten.com')*, haber siteleriyle ilgilidir. Bu haber siteleri, bir çok gazeteyle kapsamlı linkler sağlarlar. Bu belli bir konuyla ilgili haber arayan kullanıcının, yalnızca bir siteyi ziyaret ederek bir çok farklı gazetenin haberlerini görmesini sağlar. Bu iki dava arasındaki en önemli ayrımlardan biri, *Totalnews* davasında diğer sitelerden haberlerin kullanıcıya *Totalnews* logosunu ve *Totalnews* tarafından satılan reklam alanlarını içeren bir çerçeve içinde sunulmasıydı. *Kranten.com* davasında ise haberler alındıkları sitelerin ana sayfaları atlanarak derin linkler yoluyla sağlanmıştı. Ayrıca, *kranten.com* sitesinin operatörü *Eureka*, en son haberleri içeren bu derin linkleri listelerek okuyuculara günlük bir elektronik posta hizmeti de veriyordu.

Çerçeve kullanımıyla ilgili temel sorunlardan biri, materyalin gerçek kaynağı konusunda kullanıcının aldatılabilmesidir. *Totalnews* davasında duruşmadan önce taraflar aralarında anlaşmışlar. Anlaşmada, haberlere çerçeveler yoluyla link vermenin kabul edilemez olduğu ve bu uygulamanın gazetenin kendi telif ürününü kullanma haklarını ihlal ettiği belirtildi.

Totalnews haber linklerinde çerçeve kullanmama, *Washington Post* da web sitesine bir hiperlink aracılığıyla *Totalnews*'in erişimine izin verme konusunda anlaşılır.

Diğer yandan *Kranten.com* davasında, mahkemenin görüşü, bu tür bir sitenin varlığının kullanıcıları gazetelerin kendi web sitelerine çekmede tanıtıcı bir etkiye sahip olabileceği yönündedir. Mahkemeye göre haber sitesinin kullandığı derin bağlantıların ana sayfayı atlamasına ve sonuçta gelir kaybına neden olmasına karşın bu durum gazetenin ana sayfasını erişilmez hale getirmez. Mahkeme, açıkça söylemeden, *kranten.com* sitesinin operatörü *Eureka*'nın hiperlinklerin www'nin işlemesinde temel olduğu fikrini destekledi ve web üzerinde onları yerleştirmekle, gazetenin bir hiperlink olarak başlıkları kullanmak için örtük izin verdiğini öne sürdü. Mahkeme, derin linklerin arama motorları tarafından kullanımının da yaygın olduğunu belirterek davayı gazetenin lehine bulmadı.

Yayınevi Holtzbrinck ve online arama motoru Paperboy'la ilgili bir davada ise Alman Federal Adalet Mahkemesi, Paperboy'un haber servislerinin ana sayfalarını atlayarak haber web sitelerindeki makalelere link verme yoluyla, yazar haklarını ya da rekabet hukukunu ihlal etmediğine karar verdi. Mahkeme davacı Holtzbrinck'in teknolojik önlemlerle derin link vermeyi önleyebileceğini de ekledi.

Danimarka mahkemesi ise Newsbooster davasında, online arama motorunun Danimarkanın 28 online haber kaynağına linklerini kaldırmasına hükmetti.

Dava örnekleri, internet gazeteciliğine telif hakkı ihlali tehdidinin sitenin doğasına bağlı olduğunu göstermektedir. Haber sitesinin verdiği linklerin türü, kullanıcının özel ilgi konularına göre haberlere ulaşma olanağı sağlayıp sağlamaması gibi konular, haber telif haklarının ihlalinin belirlenmesinde rol oynamaktadır.

Türkiye'de Haber Telif Hakları

İnternet haberciliği açısından Türkiye'deki gelişmeler de dünyadakinden farklı değildir. Türkiye'de 1990'lı yılların ikinci yarısında başlayan internet haberciliği giderek yaygınlaşmakta, ulusal düzeyde dağıtımı yapılan gazeteler yanında çok sayıda yerel gazete

internetten de yayın yapmaktadır. Bunun yanında çoğu televizyon kuruluşu ve radyonun da sanal uzayda habercilik yaptığı kendi web sitesi bulunmaktadır. Geleneksel medyalardan ayrı olarak yalnızca sanal uzayda habercilik yapan çok sayıda site ortaya çıkmıştır ve bu sitelerin çoğuna ücretsiz erişilebilmektedir.

Türkiye’de yalnızca sanal uzayda habercilik yapan web sitelerinin içeriğine göz atıldığında, büyük bir bölümünün içerik açısından benzer olduğu, aynı haberlerin bazen kaynak göstermek yoluyla bazen de kendi ürettiymiş gibi pek çok sitede kopyalandığı görülmektedir. Çoğu haber sitesinin az sayıda elemanı bulunmakta, bu kişiler de özgün haber üretmek yerine derleme habercilik yapmaktadır. Erişimin ücretli olup olmamasından bağımsız olarak, eğer içerikte yer verilen haberler o sitenin muhabirlerince üretilmiş ya da bir bedel ödenerek alınmışsa, bu haber sitelerinin haberlerinin başka siteler tarafından kullanılması telif hakları sorununu ortaya çıkarmaktadır.

Türkiye’de link vermenin zararlarını telafi etmeye yönelik özel bir yasal düzenleme yoktur. Dolayısıyla link vermede farklı tekniklerin uygulanması durumunda eser sahibinin hangi haklarının ihlal edildiği sorunu yasal bir çerçevede ele alınmamıştır. Ortaya çıkan sorunlar fikri hukuk ve haksız rekabet hükümleri çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Türkiye’deki haber sitelerinin çoğu derleme site biçimindedir. Ancak, link verilmek istenen siteden izin alınması için belli bir değer karşılığında bir yetkilendirme anlaşması yapılması gerekir (Wood, 2002). Aksi durumda, link verilen site izin gelirlerinden mahrum kalacaktır.

Türkiye’de, telif haklarını düzenleyen ve koruma altına alan temel yasal düzenleme 1951 tarihli 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Yasası’dır. Yasaya göre, “sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsulü” eser olarak kabul edilmektedir. Yasa, hangi ürünlerin ne tür eser sayılacağını da ayrıntılı bir şekilde sıralamaktadır. Yasada, 2001 ve 2004 yıllarında bazı değişiklikler yapılmış ancak internet yayıncılığındaki telif haklarına ilişkin bir düzenleme getirilmemiştir.

İnternet ortamında yayınlanan bir haber ya da fotoğrafı alarak kendi sitesinde yayınlamanın fazla çaba göstermeden kolaylıkla yapılabilmesi, bunun ek bir maliyet gerektirmemesi ve bu

alanda yasal düzenleme olmaması nedeniyle internet ortamında telif hakları ihlalleri önemli bir sorun olmaktadır.

Anadolu Ajansı (AA) Örneği

Türkiye’de sanal uzayda habercilik yapan sitelerin temel haber kaynağı ajanslardır. Bu siteler sıcak haber gereksinimini ajanslardan sağlamakta, günün haberlerine kolayca erişim olanağı veren günlük gazetelerin web siteleri de önemli bir haber kaynağı olmaktadır. Sayıları hızla artan haber sitelerinin, genellikle haber ajanslarına abone olmadan, abone olan sitelerin yayınlarından alarak yeniden yayınlamalarından en çok *Anadolu Ajansı* etkilenmiştir.

Haber ajansları, ürettikleri haberleri, belli bir bedel karşılığında abonelerine aktarırlar. Ancak, haber dayanıksız bir maldır ve taze olduğu sürece değerlidir. Zaman içerisinde teknolojik gelişmelerin etkisiyle haberin ömrü giderek kısalmıştır. Haber ajanslarının ortaya çıkmaya başladığı 19. yüzyılın ikinci yarısında ajans haberlerinin ömrü bir gün iken günümüzde televizyonların canlı yayınlarıyla bu ömür saniyelere inmiştir.

İnternet gazeteciliğinin ortaya çıkmasıyla haber ajanslarının işi daha da zorlaşmıştır. Ajanslar internetten yapılan telif hakkı ihlallerine karşı mücadele etmeye başlamışlardır.

Türkiye’de internet yayıncılığının gelişmesi ve çok sayıda internet haber sitesinin ortaya çıkmaya başlamasıyla birlikte, bazı haber siteleri AA’ya abone olmuşlardır. Ancak, AA aboneliği olmayan haber sitelerinin abone olan sitelerde yayınlanan AA haberlerini kendi sitelerine kopyalamaları telif hakları sorunu yaratmıştır. Buradaki sorun iki yönlüdür. Kendisine abone olmayan siteler tarafından haberleri kullanılarak AA’nın telif hakları ihlal edilirken, aynı zamanda bedel karşılığı ajanslardan haber alan abonelerin de hakları ihlal edilmektedir.

AA, haberlerini abone olmadan izinsiz kullanan internet sitelerini abone olmaya çağırmasına karşın ihlaller devam edince, ajans internet sitelerine yönelik özel bir abonelik sistemine geçileceği duyurdu. İzinsiz kullanımın sürmesi üzerine de yargıya başvurdu. Mahkeme, ilk

aşamada internet gazeteciliği yapan 19 sitenin AA'nın haberlerini izinsiz kullandığını belirledi. Bunların bazılarında dava açıldı. Bir internet sitesinde de mahkeme kararıyla arama yapılarak AA haberlerinin izinsiz kullanıldığı belgelendi (Bengi, 2002).

AA konunun, Bilişim Şurası ve E-Türkiye platformlarının ilgili komisyonlarında ve İnternet Üst Kurulu toplantısında da bir gündem maddesi olarak ele alınmasını sağladı. Ajans ayrıca, konunun tartışılması amacıyla bir toplantı düzenleyerek haber sitelerine çağrıda bulundu. Toplantıya katılan İnternet sitelerinin yöneticileriyle yapılan görüşmeler sonunda her iki tarafın da haklarını gözetmeye çalışan bir anlaşmaya varıldı.

Anlaşmaya göre AA, ödenebilir bir bedel karşılığında, haber sitelerinde kullanılacak şekilde özetlenen seçilmiş haberlerin, internet ortamına konulduğu, şifre ile alınabilen yeni bir hizmet başlattı.. Şu anda 30 dolayında haber sitesi bu hizmetten yararlanmaktadır.

2003 Nisan ayında ise AA'nın ev sahipliğinde 58 haber ajansından 113 katılımıyla İstanbul 'da "Dünya Haber Ajansları Zirvesi" düzenlendi. Zirvenin oybirliğiyle kabul edilen sonuç bildirgesinde, ajansların haberlerinin izinsiz kullanımını önlemek için gerekli bütün önlemlerin alınması ve aboneliğin teşvik edilmesi gerektiği belirtildi. Bildirgede, "Ajans haberlerini kullananların, haberi hangi ajanstan aldıklarını açıkça belirtmeleri sağlanmalıdır. Haber ajanslarının ürettiği haber, fotoğraf, görüntü ve diğer ürünlerin telif hakları için yasal koruma sağlanmalıdır" kararı alındı.

AA, haber ve fotoğraflarını önceden yazılı onay almaksızın kopyalayan, yeniden yayınlayan veya yeniden dağıtan, ajans logosu altında bile olsa link veren sitelere karşı hukuki mücadelesini sürdürmektedir. Bu mücadelede, 2004 yılında yürürlüğe giren 5187 sayılı Basın Yasası'nın ilgili hükümlerinden de yararlanmaktadır. Yasanın 24. maddesi, yeniden yayıma ilişkin yasakları ve bu yasalara uymayanlar için öngörülen cezaları düzenlemektedir. Söz konusu yasa maddesine göre, "Bir süreli yayında yayımlanmış haber, yazı ve resimleri kaynak göstermeksizin yeniden yayımlayanlar beş milyar liradan on milyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılırlar." Yasa, bu eserleri, yeniden yayım hakkı saklı tutulmuş olmasına karşın, süreli yayın sahibinin izni olmadan yeniden yayımlayanlar için de yirmi milyar liradan kırk milyar liraya kadar ağır para cezası öngörmektedir.

Gazetecilerin Telif Hakları

Haberde mülkiyet hakları tartışılırken çoğunlukla görmezden gelinen bir başka sorun da gazetecilerin telif haklarının ihlalidir. Bettig (1992:150), telif haklarıyla ilgili yaptığı tarihsel çözümlemede, sınıf ilişkileri ve iş sürecinin denetiminin yasal olarak mülkiyet haklarıyla ifade edildiğini belirtir. Telif hakkı yasası, ekonominin kitle iletişim araçları ve enformasyon sektörlerinde işgücü ve sermaye arasındaki ilişkiyi yönetmekte ve entelektüel yaratıcılığın “ürünlerinin” sahibinin kim olduğunu belirlemektedir. Çoğu sanatsal yaratıcılığın doğasının kolektif olmasına karşın, bu emek ürünlerinin sahipliği hâlâ sermayenin elinde bulunmaktadır. Bettig’e göre (1992:149), bir eser sahibinin moral veya doğal hakkının telif ilkeleri arasına dahil edilmesi, eser sahipleri ile yayıncıların farklı çıkarlara sahip olduklarını gözden kaçırmaktadır.

Tarihsel bir perspektiften bakıldığında, haberde mülkiyet haklarının oluşturulması, geleneksel siyasal basının zararına olarak ticarileşmiş gazetelere yarar sağlarken, aynı zamanda gazete sahiplerini çalıştırdıkları gazetecilerle karşı karşıya getirme potansiyeline sahiptir. Uluslararası Basın Kongresi’ndeki haber telif haklarıyla ilgili tartışmalarda bu çatışmadan hiç söz edilmedi. Bunun bir nedeni örgüt üyelerinin kimlikleriyle ilgilidir. Kongre delegeleri ulusal dernekler tarafından seçilmişti ve bu dernekler hem işverenleri hem de çalışan gazetecileri temsil etmelerine karşın, UBK’ye katılmak için çoğunlukla kıdemli ve seçkin üyelerini seçme eğilimindeydiler. Sonuçta yayıncılar, müdürler ve şef editörler delege listelerinde çoğunluğu oluşturuyordu. Ayrıca, Kongre’nin üyelik felsefesi, yöneticilerle çalışanlar arasındaki farklılıkları önemsiz görme yönündeydi. Sürekliliği olan bir uluslararası örgütün nasıl kurulacağı konusundaki ilk tartışmalardan beri, bazı delegelerin İngiliz Gazeteciler Enstitüsü’ne bir model olarak baktıkları görülüyordu ve bu örgüt, gazetecilerin konumlarına bakmaksızın bir mesleğin üyeleri oldukları ve ortak çıkarlara sahip oldukları varsayımına dayanıyordu (Bjork, 1996).

UBK, 1914’de Kopenhag’da toplandığında bu varsayım sorgulandı. Uluslararası düzeyde, bir çalışan gazeteciler derneği gereksinimi ise 1926’da amacı UBK’nin tersine “etkin olarak

çalışan gazetecileri toplamak” olan Uluslararası Gazeteciler Federasyonu’nun kurulmasıyla kabul edildi.

Uluslararası Gazeteciler Federasyonu, 100’den fazla ülkede 500 bin üyesi ile endüstriyel ve profesyonel hakları için mücadelelerinde gazetecilere destek sağlamaktadır.

Yazar (author) hakları ve ilgili hakların enformasyon teknolojilerinin gelişmesiyle önem kazanması ve özellikle serbest çalışan (freelance) gazetecilerin sayısındaki artış nedeniyle gazetecilik sendikalarının ve meslek birliklerinin yakın işbirliği giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bu ortamda, Uluslararası Gazeteciler Federasyonu, yazar haklarıyla ilgili konulardaki uzmanları bir araya getirmek için Yazar Hakları Uzman Grubu kurdu.

Federasyonun 1998’de Brezilya’da toplanan kongresinde ise gazetecilerin hem moral hem de maddi entelektüel mülkiyet haklarının yüksek düzeyde korunmasının garantilenmesi için yazar hakları konusunun öncelikli bir mesele olarak değerlendirilmesi gerektiği üzerinde anlaşıldı. Ayrıca, yazar hakları konusunda uluslararası bir kampanyanın düzenlenmesini benimsedi.

Yazar Hakları Uzman Grubu tarafından yönetilen Yazar Hakları Kampanyası, tüm dünyadaki gazeteciler, fotoğrafçılar ve medya profesyonelleri arasında yazarların haklarının güçlendirilmesini amaçlamaktadır. Gazetecileri yarattıkları işin sahibi olarak adlandırılmaya ve işlerinin kullanım biçimlerini denetlemeye çağıran Kampanya, aynı zamanda, medya profesyonellerinin toplu pazarlık haklarının sağlanması için çalışmaktadır.

Yazar Hakları Kampanyası, Anglo-Amerikan telif hakları sistemine şiddetle karşı çıkmaktadır. Bu karşı çıkış, Kıta Avrupası yazar hakları modeli ve Anglo-Amerikan telif hakkı sisteminin bazı noktalarda benzeşmelerine karşın aralarında önemli farklar bulunmasından kaynaklanır. Kıta Avrupası sistemi, yazarla ürünü arasında, moral yargılama taleplerinin temelini biçimlendiren sürekli bir bağ olduğu kavramına dayanır. Buna göre yazar, her zaman eserin sahibi olduğunu üstlenme ve eserin özelliğine ve bütünlüğüne saygı gösterilmesini talep etme haklarına sahip olacaktır. Haklar yazardan kökenlendiği için, ekonomik hakların kullanımı sözleşmeyle devredilebilmesine karşın moral haklar

devredilemez. Ancak, yazarın ürününün çok sınırlı ve özel kullanımı için moral haklarından vazgeçmesi yasalarla düzenlenebilir.

Anglo Amerikan telif hakkı sistemi ise ortak hukuka ve yazarın haklarının sözleşmeyle tamamen telif hakkı sahibine devredilebileceği ilkesine dayanır. Moral haklar telif hakları olarak görülmez ve yazar tarafından vazgeçilebilir. Sonuç olarak bu sistemde, yazarlar rutin olarak moral haklarından vazgeçmeye zorlanırlar. Aynı zamanda şu andaki ve gelecekteki tüm kullanım haklarını devretmeye zorlanırlar. İngiltere ve ABD gibi ülkelerde uygulanan bu sisteme göre, bir gazeteci eğer bir hizmet sözleşmesi altında çalışıyorsa işinin yazarı sayılmaz.

Oysa gazeteciler, fotoğrafçılar ve medya profesyonelleri moral haklarının (eserin sahipliğini üstlenme hakkı ve gazetecilerin ürünlerinin zararlı bir biçim ya da içerikte kullanılmasından, bütünlüğünün ve özgünlüğünün bozulmasından korunma hakkı) yasal olarak korumasına gereksinim duyarlar. Medya profesyonellerinin ürünleri üzerinde denetim kurma hakları, gazeteciliğin kalitesini tanımlayan ve garantileyen etik standartların sürdürülmesi için de gereklidir. Haklar olmadan bu tür standartları yaşatmak zordur.

Türkiye’de Gazetecilerin Telif Hakları

Yeni iletişim teknolojilerinin ortaya çıkması ve internet gazeteciliğinin yaygınlaşması, Türkiye’de de gazetecilerin telif haklarının ihlal edildiği uygulamalara yol açmıştır. Bunun yanında, Türk basınının 1990’dan sonra girdiği tekelleşme sürecinde “havuz sistemi” olarak bilenen uygulama, gazetecilerle işverenler arasında bir telif hakları ihlaline neden olmaktadır. Aynı patrona bağlı olarak çalışan gazetecilerin o yayın grubuna ait olan bütün gazete, dergi, ajans, radyo ve televizyonlar için istihdam edilmesini anlatan havuz sistemi, gazetecilerin haberlerinin işverene ait bütün yayın organlarında yayınlanmasıyla yeni bir sömürü biçimi yaratmıştır. Bu uygulama ile bir medya grubu, sahip olduğu aynı kadroyla birden çok haber medyası yayınlayarak kârını en üst düzeye çıkarmakta, buna karşılık birden fazla yayın organı için haber üreten gazeteciye ayrıca ücret ödememektedir. Bir haber için gazeteciye tek bir ücret ödenirken, söz konusu haberin işveren tarafından farklı yayın

organlarından pazara sürülmesi, bir anlamda haber sahibinin çoğaltma haklarının ihlal edilmesine benzer bir durum yaratmaktadır.

Basın İş Kanunu olarak bilinen 212 sayılı yasayla değişik 5953 sayılı yasa, havuz sisteminin önlenmesi amacıyla gazeteciye yaptırılacak ek işler için ücret öngörmüştür. Yasanın 15. maddesi, "Gazeteci, mukavele hükümleri dışında olarak işveren tarafından verilen işler veya sipariş edilen veya yayınlanması kabul edilen yazılar için ayrıca ücrete hak kazanır. Bu işlerle ilgili ilave ücretlerin sigorta primlerinin ödenmesi mecburidir" hükmünü getirmektedir. Buna karşın, büyük medya gruplarında çalışan gazeteci ve foto muhabirlerinin ürünleri, gruba bağlı diğer medya organlarında kullanılmakta, bunların karşılığında ek bir ücret ödenmemektedir. Bunda, 1980'lerden itibaren meslek örgütleri ve sendikaların zayıflatılma sürecine girmesiyle gazetecinin işçi statüsünde çalıştırılmaya başlanması da etkili olmaktadır.

Havuz sistemi, aynı zamanda habere anonim bir nitelik kazandırarak onun tek bir kişiye ait sayılmasının olanaklarını ortadan kaldırmaktadır. Geleneksel haber pratiğinde muhabir gidip olayı izler ve haber haline getirir, yanındaki foto muhabiri de olayın resmini çeker ve bütünlüklü bir haber oluşturulur. Havuz sisteminde ise haber havuzdan alınır, bir diğerinden görüntü eklenir, bunlar sayısal ortamda kurgulanıp eşleştirilir ve bütünlüğü parçalanarak masada yeniden kurgulanan bir nesneye dönüşür. Böylece haber, kendisini üretenden bağımsız, kimsenin sahip olmadığı, yabancılaşmış bir niteliğe büründüğünden ve kolektif bir ürün haline geldiğinden haberin sahibinin belirlenmesi de güçleşir.

Türkiye'deki duruma bakıldığında, internetin ve www'nin sağladığı kolaylıklar kadar medya kuruluşlarının uyguladıkları havuz sisteminin de gazetecilerin telif haklarının ihlal edilmesinde rolü olduğu görülmektedir.

Sonuç

Gelişen enformasyon teknolojileri, bir yandan haberciliğin kâr sağlayıcı büyük bir sektör haline gelmesinde rol oynarken, diğer yandan da medyanın haber ürünlerinin bir ödeme

yapılmadan elde edilerek yine kâr amacıyla kullanılabilmesinin yolunu açmıştır. Bu durum, habercilik yapan kuruluşları, ürünlerini koruyabilmek için telif hakkı yasalarının güçlendirilmesine yöneltmiştir. Telif hakları, adil kullanım ve kamu yararı gibi ilkelerle sınırlandırılabilmesine karşın, telif haklarının güçlendirilmesine yönelik çabalar, ticari bir etkinlik olarak habercilik anlayışının kamu hizmeti olarak habercilik anlayışına ağır bastığını göstermektedir.

Haber telif hakları kavramına, düşünsel planda karşı çıkanlar bulunduğu gibi, bu hakların pratikte uygulanamazlığını savunanlar da bulunmaktadır. Sanal uzaydaki link verme uygulaması karmaşık ve çözümü güç bir sorun olarak ortaya çıkmakta, bu konudaki davaların ise yaratıcılıkla ilgili telif hakları sorunları yerine haberin yayılma biçimine ilişkin sorunlara odaklandığı görülmektedir.

Telif hakkı düzenlemelerinin kendilerine sağladığı olanaklar aracılığıyla sermaye sahipleri, kendi yatırımlarından olası en yüksek kazancı sağlamak için yaratıcı fikir ürünlerinin nerede, ne zaman, nasıl ve hangi biçimde dağıtımına sunulacağına karar verebilmektedirler. Buna karşılık, gazetecilerin ürünleri üzerindeki fikri mülkiyet haklarının korunmasına yönelik çabalar yok denecek kadar azdır. Bunun en önemli nedeni, gazetecilerin örgütsüzlüğü olarak belirginleşirken, sayısal teknolojilerin çoğaltma ve yayma olanaklarının sınırlarını genişletmesi de yasal düzenlemelerin, eser sahipliği sorununu çözmekte zorlanmasına neden olmaktadır. Haksız fiilin yapıldığı yer ve zararın meydana geldiği yerin farklı olabilmesi nedeniyle sayısal ortamdaki telif hakkı ihlallerine uygulanacak hukuka ilişkin önerilen kurallardan hiç birisi, tam anlamıyla sağlıklı bir çözüm getirememiştir. Ayrıca, haber ürünlerine sağlanacak korumanın kapsam, süre ve içeriğinin belirlenmesinde de sorunlar ve tartışmalar vardır.

Sanal uzayın ulusal sınırları ortadan kaldıran bir özellik taşıması, yasal düzenlemelerin de uluslararası nitelikte olmasını gerektirmekte, ancak ülkeler arasındaki siyasal, kültürel ve kapitalist gelişme farklılıkları uyumlaştırmayı güçleştirmektedir.

Yasal uygulamalara bakıldığında, haberin izinsiz yeniden yayını telif hakkı ihlalden çok haksız rekabet olarak görmek ve her özgül durumda rekabet kurallarının ihlal edilip

edilmediği konusundaki kararı mahkemeye bırakmak çoğunlukla tercih edilen yol olarak görülmektedir. Yazar haklarından hiç söz etmeden haksız rekabet kavramına başvurmak ise haber ve haber yorumlarına anonim bir nitelik kazandırırken, bunların ekonomik mülkiyet haklarının tamamen sermayenin denetimine girmesine ve kamusal alanı biçimlendiren ürünlerin kamunun denetiminden çıkmasına yol açmaktadır.

Sonuçta, internet gazeteciliğiyle önemi artan haber telif hakları tartışmasının gazetecinin haklarını da içerecek biçimde genişletilmesi, insanların bireysel ve toplumsal gerçekliğini özgürce oluşturabileceği kültürel ürünler alanının giderek daraltılmasıyla başa çıkma yollarının aranmasında göz önüne alınması gereken konular arasında değerlendirilmelidir.

Kaynakça

- Bengi, Hilmi (2002). "İnternet Gazeteciliği ve Telif Hakları Sorunu",
<http://72.14.203.104/search?q=cache:za60L6VpCo8J:inettr.org.tr/inetconf8/bildiri/36.doc++%22internet+gazetecili%C4%9Fi%22&hl=tr&gl=tr&ct=clnk&cd=1>
- Bettig, Ronald V. (1992). "Critical Perspectives on the History and Philosophy of Copyright",
Critical Studies in Mass Communication 9(2): 131-155
- Bjork, Ulf Jonas (1996). "The First International Journalism Organization Debates *News Copyright*, 1894-1898", *Journalism History*, Summer 96, Vol.22, Issue 2
- Ekstrand, Victoria Smith (2005). *News Piracy And The Hot News Doctrine: Origins In Law And Implications For The Digital Age*, New York: LFB Scholarly Publishing.
- Hillis, Bradley J. (1998). "Thinking About Linking",
<http://www.llrx.com/features/weblink2.htm>
- Los Angeles Times v. Free Republic, 2000 U.S. Dist. LEXIS 5669, 54 U.S.P.Q.2D (BNA) 1453, <http://www.tomwbell.com/NetLaw/Ch07/LATimes.html>
- International News Service v Associated Press 248 US 215, 248.
<http://cyber.law.harvard.edu/bridge/LegalRealism/1918ins3.txt.htm>

Melamut, Steven (2000). "Does Deep Linking Infringe Copyright?",

<http://www.sla.org/content/Shop/Information/infoonline/2000/sep00/copyright.cfm>

Memiş, Tekin (ty). "Fikri Hukuk Bakımından Link ve Frame Verilmesi",

<http://www.teknoturk.org/docking/yazilar/tt000110-yazi.htm>

Rowland, Diane (2003). "Whose News? Copyright and the Dissemination of News on the Internet", *International Review of Law Computers and Technology*, Vol.17, No.2, pp. 163-174, July 2003

Swanson, James L. (1987). "Copyright Versus the First Amendment: Forecasting an End to the Storm", *Loyola Entertainment Law Journal*, Loyola law School, 1987 (Volume 7, Number 2), Los Angeles

Wood, Douglas (2002). "Best Practices for Avoiding Linking and Framing Legal Liability",

<http://www.gigalaw.com/articles/2002-all/wood-2002-06-all.html>

Yüksel, Mehmet (2001). "Fikri Mülkiyete İlişkin Felsefi Tartışmalar", *Kültür ve İletişim* 4(1):87-108

Özet

Sayısal teknolojilerin kolay çoğaltma ve dağıtım olanaklarını artırmasıyla haber telif haklarının korunması önemli bir sorun haline gelmiştir. Bu çalışmada, habercilik alanındaki intihal, haber medyası ve gazeteciler açısından incelenmektedir. Çalışma, internet gazeteciliğinde yaşanan sorunları telif hakları bağlamında ele almakta, bu konudaki tartışmalara ve dava örneklerine yer vermektedir. Ayrıca, sanal uzay yayıncılığının bir özelliği olan link verme uygulamasının internet gazeteciliğinde yol açtığı telif sorunları üzerinde durmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Gazetecilik, İnternet Gazeteciliği, Telif Hakları, Link verme

Abstract

The protection of news copyright has been an important problem when digital technologies have facilitated possibilities of easily distribution and making multiple copies of news material. In this study, plagiarism in news is studied from the point of view of copyright the problems in internet journalism are considered in the context of copyright and it included discussions and cases studies. Besides, this study is focused on the copyright problems the practices of linking that are a special feature of publishing in cyberspace cause.

Key Words: Journalism, Internet Journalism, Copyright, Linking

